

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ НА ФОРМУВАННЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Державний біотехнологічний університет

Анотація. Проаналізовано наслідки і протиріччя, викликані пандемією, у відносинах між країнами. На фоні економічної кризи охарактеризовано двоїстий характер деконструкції світу. Обґрунтовано прояви деглобалізації. Зазначено чинники впливу пандемії на формування зовнішньоторговельної політики України.

Ключові слова: пандемія; економічна криза; міжнародні відносини; деглобалізація; зовнішня політика

THE INFLUENCE OF THE PANDEMIC ON THE FORMATION OF FOREIGN TRADE POLICY

Abstract: The consequences and contradictions caused by the pandemic in the relations between the countries are analyzed. Against the background of the economic crisis, the dual nature of the deconstruction of the world is characterized. Manifestations of deglobalization are substantiated. The factors of the pandemic's influence on the formation of Ukraine's foreign trade policy are indicated.

Keywords: pandemic; economic crisis; international relations; deglobalization; Foreign Policy

На сучасному етапі розвитку немає такої країни, на яку не вплинув би коронавірус, або не були відчутні його наслідки в економіці. Не є винятком і зовнішньополітична сфера. Пандемія ще раз показала, що світ є єдиним, а великі проблеми, з'явившись в одній державі, можуть швидко вплинути як на геополітичних сусідів, так і на всю міжнародну спільноту.

Епідемія коронавірусу не скасовує основні тенденції розвитку міжнародних відносин, але виступає їх сильним каталізатором. Одночасно загострюються суперництво великих держав та боротьба за лідерство, підвищується попит на спільну боротьбу з глобальними викликами та загрозами.

З одного боку, прискорюється деконструкція колишнього порядку, загострюються конфлікти та протиріччя, що виникли задовго до епідемії, посилюється загальний хаос. Результати боротьби з коронавірусом у різних країнах, їх поведінка під час пандемії, а також спровокована нею світова економічна криза різко прискорюють загальний перерозподіл сил у світі. З іншого боку, в силу багатьох причин (посилення ролі суверенних держав, прагнення багатьох країн до вільного вибору моделей розвитку та самостійної зовнішньої політики, продовження демократизації міжнародних відносин) відродження класичної біполярності на зразок минулого допандемічного періоду вважається малоімовірним [1].

Таким чином, з виникненням і розвитком пандемії виникла низка нагальних проблем. Це обумовлюється тим, що ніхто не може з точністю сказати, коли і де зародився Covid-19. Деякі науковці темою спекулюють і посилаються на неї, як на причину всіх економічних негараздів. Більшість таких вчених звинувачують Китай у появі вірусу. Та на противагу цій думці можна зазначити, що поки ця країна вела важку боротьбу з хворобою, інші держави, навіть на протилежному континенті, знаючи про вірус, тягли час, не бажаючи наслідувати приклад Китаю, і потрапляли у все більш складне становище. Так проблема з медичної перетворювалася на політичну, а потім відповідно й на економічну.

Яким виявився вплив пандемії на різні країни? По-перше, Covid-19 вплинув на зміцнення дружби між одними країнами й на поглиблення сварки між іншими; на розвиток одних секторів промисловості і науки, кризи – в інших; спричинив загальний розвиток міждержавних та суспільних відносин.

Пандемія ще раз оголила хронічні протиріччя всередині Європейського Союзу між європейськими цінностями та націоналізацією інтересів. Індивідуальні інтереси однієї частини Європи приглушили риторику про європейські цінності, а в іншій навпаки. Виявилось, що національна ідентичність та особисті цінності, історична пам'ять не можуть бути спільними для всіх.

Наприклад, деякі політики у Польщі наголошують, що свободу полякам приніс Ватикан та США, а іспанці пам'ятають, що саме Ватикан та США на сорок років продовжили термін диктатури, аби не допустити приходу до влади лівих сил. Не одноразово керівництво ЄС намагалося оголосити про появу нової спільності "європейський народ", але пандемія майже нівелювала цей задум.

Додаються нові проблеми, що руйнують спільні інтереси такі, як: поява 60 мільйонів нових безробітних у Європі внаслідок пандемії; втрата провідної ролі вугілля у європейському енергобалансі на фоні закриття шахт; впровадження дистанційної економіки, що, окрім нової технології, призводить і до поглиблення нерівності (поляризує людей з більш кваліфікованою працею, у зв'язку з чим зростатиме і нерівність доходів.) [2]. До того ж необхідно звернути увагу на негативний вплив пандемії на культуру. У світі виникла загроза банкрутства найбільшим закладам культури, музеям та концертним залам. Пересічні громадяни зможуть дивитись вистави, слухати музику, відвідувати музеї переважно у цифровому форматі, тоді як насолоджуватися живим мистецтвом будуть більш забезпечені (така ж ситуація і в сфері охорони здоров'я).

З огляду на аналіз економічного і політичного стану в країнах Євросоюзу, доречними є пропозиції інтенсивніше розвивати співробітництво у сфері економіки, культури та освіти, а також у медицині, туризмі, тощо., поглиблюючи міжкраїнове партнерство.

По-друге, пандемія змінила відносини між країнами, в тому числі і членами ЄС. Нове дихання отримала деглобалізація, що характеризується кризою західного фінансового та економічного неолібералізму. Регіональна інтеграція витісняє глобальну. Найбільші розбіжності виявляються між країнами, що є «донором» і реципієнтом. Простежується залежність від того, якою буде допомога постраждалим від пандемії: трансфертами або кредитами під відсотки? Як щодо міжнаціональної допомоги, якщо у більшості випадків країни, що постраждали від пандемії, допомогу виділяють собі самостійно? В рамках країн ЄС розроблено новий семирічний план розвитку, націлений на примирення півночі і півдня, що розпочне діяти лише з першого червня цього року, і який не передбачає надання сторонньої допомоги, а розглядає її лише між країнами всередині ЄС.

Основні напрямки зовнішньої політики України на сучасному етапі визначаються гармонізацією стратегічних цілей зовнішньої політики країни із зовнішньополітичними цілями Європейського Союзу та НАТО. В той же час, суттєвого впливу на формування зовнішньополітичної орієнтації країни надають як ендогенні, так і екзогенні чинники. Політична та економічна внутрішньодержавна обстановка корелюється із зовнішньополітичною та зовнішньоекономічною орієнтацією країни, яка багато в чому визначається і новою кон'юнктурою міжнародних тенденцій.

Напрямок української зовнішньої політики на особливі відносини зі Сполученими Штатами за активної інтеграції країни до ЄС призводять до посилення ролі України у регіональній політиці. Інтерпретація національних інтересів має важливу подібність із зовнішньополітичною поведінкою країн Балтії та Польщі. Для них мало першорядну важливість відновлення історичної справедливості, і в цьому вони активно підтримували політику та програми регіонального співробітництва з країнами не членами ЄС і НАТО. На субрегіональному рівні подібна зовнішньополітична поведінка сприяє збільшенню ролі України щодо суміжних країн, зокрема, Молдови та Румунії. Поряд з цим ефективнішою виглядає зовнішня політика України на субрегіональному рівні. Так, до здобутків української дипломатії можна зарахувати також створення «Люблінського трикутника» (Україна, Польща, Литва), та створення заради досягнення членства в ЄС «Асоційованого тріо» (Україна, Грузія, Молдова). Крім того, в 2021 році Україна отримала і менш очікуваного союзника – Словенію. За сучасних умов необхідно також виокремити підписання і затвердження угоди про єдиний авіаційний простір із Європейським союзом. В умовах пандемії цей договір не запрацював максимально, але стратегічно можливості комунікацій між Україною та Європейським союзом полегшать доступ європейських авіакомпаній на ринок України. Це вплине і на кількість маршрутів, і на ціни, і зробить Європу набагато доступнішою для українців [3].

Глобальний характер пандемії COVID-19, що змінила світовий порядок денний, та триваюча російська агресія проти України – основні зовнішні чинники з найбільшим впливом для економіки України. У центрі Разумкова вважають, що відчутними є прорахунки урядової політики в організації протидії поширенню пандемії, переорієнтації на цілі системи охорони здоров'я, вчасному вакцинуванні населення. Карантинні заходи здійснювалися без достатнього аналізу наслідків, часто методом «спроб і помилок», що завдало збитків для більшості малого бізнесу [4].

У цілому питання цілісної стратегії державної політики, досягнення суспільної єдності, вироблення національної системи пріоритетів, зміцнення держави та її ключових інститутів

залишаються без відповіді. Комплекс проблем, з якими країна зіткнулася у період пандемії не став причиною дестабілізації, однак сигнали суспільного невдоволення відчутні [4].

В цілому за минулий рік зменшення ВВП України становило 4,0 %, що навіть менше, ніж прогнозувала більшість експертів. До того ж, Україна, порівняно із багатьма країнами світу, має відносно менше погіршення показників за підсумками і 2020 року. Так, якщо порівняти результати економічної активності у 2020 році України з 27 країнами ЄС, то Україна показала менші від'ємні темпи та кращі показники динаміки ВВП, ніж, наприклад, такі країни-сусіди, як Угорщина та Словаччина, що за підсумком року мали глибше падіння, ніж Україна [5].

Причинами такого успіху є, зокрема, трансформаційний характер нашої економіки. Слабке залучення у виробничі ланцюги доданої вартості у світовій економіці, суттєва частка тіньового бізнесу та доходів, слабо розвинений туризм, досить вагома частка сільського господарства (що гарантувало продовольчу безпеку), велика частка крупного виробництва, яке не зупинялось навіть у пікові періоди, вміння українців виживати та пристосовуватися до різних складних умов.

Але існують й інші суто економічні причини помірного послаблення економіки України. Серед них впроваджені Урядом та НБУ заходи, спрямовані на пом'якшення негативних наслідків впливу пандемії COVID-19 шляхом підтримки населення та бізнесу, швидка адаптація окремих секторів економіки до роботи в умовах соціальних обмежень, збереження стабільності у фінансовому секторі на відміну від попередніх криз, вихід, зважаючи на обмежений попит, за підсумками року на інфляцію у 5%, що відповідає інфляційному таргету НБУ. Всі ці фактори сприяли у сукупності формуванню на позитивному рівні внутрішнього споживчого попиту.

Нажаль, як і в інших країнах Європи, протидіяти падінню інвестиційного попиту було практично не можливо, незважаючи на суттєве зростання державних капітальних видатків. На тлі значної невизначеності інвестиційна пауза стала одним із основних проявів пандемії COVID-19. Загалом, за підсумком 2020 року валове нагромадження основного капіталу (ВНОК) продемонструвало найбільше з усіх компонент попиту скорочення, що склало 24,4% (проти зростання на 11,7% у 2019 році) [5].

Отже, Україна витримала іспит впливу пандемії COVID-19. І наразі, формування торговельної політики, переважно, залежить від динаміки та масштабів розповсюдження нових штамів пандемії, значною мірою зберігає превалювання факторів стриманого попиту та високого рівня невизначеності щодо найближчої перспективи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андросова Т.В., Кулініч О.А., Федоренко Н.М., Гребенюк Я.О. Вплив пандемії на міжнародний бізнес та перерозподіл інвестицій. Актуальные научные исследования в современном мире: журнал iScience. В.1(81). Ч.3. 2022. С. 84-96
2. Кулініч О.А., Зарецька Л.М. Ризики цифровізації економіки України. Механізми забезпечення сталого розвитку економіки: проблеми, перспективи, міжнародний досвід: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., 23 квітня 2021 р. Харківський держ. ун-т харч. та торг. Х.: ХДУХТ, 2021. С. 180-182.
3. «Росію стримувати дипломатичними засобами не вийде» – Перепелиця про зовнішню політику України 2021 року URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/zovnishnya-polityka-ukrayiny-2021/31630066.html>
4. УКРАЇНА 2020-2021: НЕВИПРАВДАНІ ОЧІКУВАННЯ, НЕОЧІКУВАНІ ВИКЛИКИ (аналітичні оцінки) URL: <https://razumkov.org.ua/uploads/other/2021-PIDSUMKI-PROGNOZI-UKR-ENG.pdf>
5. Вплив COVID-19 на економіку і суспільство країни: ПІДСУМКИ 2020 РОКУ ТА ВИКЛИКИ І ЗАГРОЗИ ПОСТПАНДЕМІЧНОГО РОЗВИТКУ. КОНСЕНСУС-ПРОГНОЗ. №53. 2021. URL: file:///G:/%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%87%D0%BA%D0%B8/Concensus_Forecast_%2353_2021_ukr.pdf

Кулініч Оксана Андріївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та бізнесу, Державний біотехнологічний університет, Харків, e-mail: kulinich.ekonom@gmail.com

Рябінін Едуард Олегович – бакалавр факультету економічних відносин та фінансів, Державний біотехнологічний університет, Харків

Kulinich Oksana – PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economics and Business, State Biotechnological University, Kharkiv, e-mail: kulinich.ekonom@gmail.com

Riabinin Eduard – Bachelor of the Faculty of Economic Relations and Finance, State Biotechnological University, Kharkiv